

AGROSANOAT KORXONALARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA BANK TIZIMI

Qahhorjonov Abdulloxon Fayzullo o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 4-kurs talabasi,

Ilmiy rahbar: Abdukarimov Bobir Gulmamatovich

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” kafedrasida assistenti

Annotatsiya. Mazkur maqolada agrosanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda bank tizimining o'rnini va ahamiyati yoritilgan. Bank kreditlari, imtiyozli moliyalashtirish mexanizmlari, lizing xizmatlari hamda hisob-kitob operatsiyalarining agrosanoat korxonalarini faoliyatini barqarorlashtirishdagi roli tahlil qilingan. Maqolada bank tizimi orqali korxonalarining aylanma mablag'lari ta'minoti, investitsion loyihalarni moliyalashtirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish masalalari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: agrosanoat, bank tizimi, moliyaviy barqarorlik, kredit, lizing, investitsiya, aylanma mablag'lar, moliyalashtirish, iqtisodiy samaradorlik.

Kirish. Agrosanoat korxonalarini iqtisodiyotning eng muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, ular aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash, xomashyo bazasini shakllantirish hamda eksport salohiyatini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu korxonalar faoliyatining barqarorligi bevosita moliyaviy resurslarning mavjudligi va ularni samarali boshqarish bilan bog'liq. Shu nuqtai nazardan bank tizimi agrosanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda asosiy moliyaviy institut sifatida muhim ahamiyat kasb etadi [1].

Bank tizimi agrosanoat korxonalarini kreditlash orqali ularning ishlab chiqarish jarayonlarini uzluksiz davom ettirishga xizmat qiladi [2]. Qishloq xo'jaligi va agrosanoat sohasida ishlab chiqarish mavsumiy xarakterga ega bo'lgani sababli korxonalar aylanma mablag'larga doimiy ehtiyoj sezadi. Bank kreditlari ushbu ehtiyojni qondirishda asosiy manba bo'lib, urug'lik, yoqilg'i, texnika va boshqa resurslarni sotib olish imkonini beradi. Masalan, ko'plab mamlakatlarda agrosanoat kreditlarining o'rtacha foiz stavkasi 10–15 foiz oralig'ida bo'lib, bu ishlab chiqarish jarayonlarini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Banklarning imtiyozli kredit dasturlari agrosanoat korxonalarining rivojlanishida alohida o'rin tutadi. O'zbekistonda ham qishloq xo'jaligi korxonalariga past foizli kreditlar ajratish amaliyoti yo'lga qo'yilgan bo'lib, ayrim hollarda bu ko'rsatkich 14–17 foiz atrofida belgilangan. Bunday kreditlar korxonalar uchun moliyaviy yukni

kamaytirib, ishlab chiqarish hajmini oshirishga imkon yaratadi. Natijada korxonalarining daromadlari barqarorlashadi va ularning raqobatbardoshligi kuchayadi. Bank tizimi nafaqat kreditlash, balki hisob-kitob operatsiyalarini amalga oshirish orqali ham agrosanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligiga hissa qo'shadi. Zamonaviy bank xizmatlari elektron to'lov tizimlari, masofaviy hisob raqamlarni boshqarish va real vaqt rejimida tranzaksiyalarni amalga oshirish imkonini beradi. Bu esa korxonalarining moliyaviy oqimlarini aniq nazorat qilish va operatsion samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Masalan, raqamli bank tizimlari joriy etilgach, to'lov operatsiyalarini amalga oshirish vaqti o'rtacha 2–3 baravarga qisqargan.

Lizing xizmatlari ham agrosanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligida muhim rol o'ynaydi [3]. Qimmat texnika va uskunalarni to'liq sotib olish o'rniga lizing asosida foydalanish korxonalar uchun moliyaviy bosimni kamaytiradi. Masalan, qishloq xo'jaligi texnikasining o'rtacha narxi 50–100 ming AQSh dollarini tashkil etishi mumkin, bu esa kichik va o'rta korxonalar uchun katta investitsiya talab qiladi. Lizing tizimi ushbu xarajatlarni bosqichma-bosqich to'lash imkonini berib, ishlab chiqarish jarayonining uzluksizligini ta'minlaydi. Bank tizimi investitsion loyihalarni moliyalashtirish orqali ham agrosanoat sektorini rivojlantirishga xizmat qiladi. Yangi issiqxonalar, qayta ishlash zavodlari va logistika markazlarini qurish uchun katta hajmdagi investitsiyalar talab etiladi. Banklar tomonidan ajratiladigan uzoq muddatli kreditlar va investitsion dasturlar ushbu loyihalarni amalga oshirish imkonini beradi. Jahon amaliyotida agrosanoatga yo'naltirilgan investitsiyalarning 60 foizdan ortig'i bank kreditlari hisobiga moliyalashtiriladi.

Agrosanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligi ularning daromad va xarajatlarini muvozanatda ushlab turish bilan ham bog'liq. Bank tizimi bu jarayonda moliyaviy maslahatlar, risklarni boshqarish va sug'urta xizmatlari orqali qo'shimcha qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi. Xususan, hosildorlik past bo'lgan yillarda kredit restrukturizatsiyasi yoki to'lov muddatlarini uzaytirish amaliyoti korxonalarining bankrotlik xavfini kamaytiradi.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bank xizmatlarini yanada samarali qilishga xizmat qilmoqda. Mobil banking, internet banking va avtomatlashtirilgan kreditlash tizimlari agrosanoat korxonalariga tezkor moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkonini bermogda. Bu esa moliyaviy qarorlar qabul qilish jarayonini tezlashtirib, iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

O'zbekiston sharoitida bank tizimini agrosanoat bilan integratsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Qishloq xo'jaligi korxonalarini qo'llab-quvvatlash maqsadida davlat tomonidan kafolatlangan kreditlar, subsidiya mexanizmlari va imtiyozli moliyalashtirish dasturlari joriy etilgan [4]. Bu esa agrosanoat sektorining barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Bank tizimining agrosanoat korxonalarini qo'llab-quvvatlashi iqtisodiyotning umumiy barqarorligiga

ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki ushbu sektor oziq-ovqat xavfsizligi, eksport salohiyati va bandlik darajasini belgilovchi asosiy tarmoqlardan biri hisoblanadi. Shu sababli bank tizimi orqali moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash iqtisodiy o'sishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston sharoitida agrosanoat sektorini qo'llab-quvvatlashda bank xizmatlarini takomillashtirish masalasi iqtisodiy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki agrar tarmoq mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, eksport salohiyatini oshirish va qishloq hududlarida bandlikni yaratishda asosiy o'rin egallaydi. Shu sababli ushbu sohada moliyaviy xizmatlar sifati va ularga kirish imkoniyatini kengaytirish bevosita ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sir qiladi.

Hozirgi amaliyotda bank xizmatlarining asosiy qismi kreditlash orqali amalga oshiriladi, biroq agrar sektorning mavsumiyliigi va tabiiy risklarga moyilligi sababli an'anaviy kreditlash mexanizmlari har doim ham to'liq samarali bo'lavermaydi. Shu bois bank xizmatlarini takomillashtirishda risklarni chuqur baholashga asoslangan yondashuvni joriy etish, ya'ni korxonaning real ishlab chiqarish ko'rsatkichlari, hosildorlik dinamikasi va moliyaviy intizomini inobatga olish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish bank xizmatlari sifatini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Masofaviy bank xizmatlari, elektron kreditlash tizimlari va avtomatlashtirilgan to'lov platformalari orqali agrosanoat korxonalarini moliyaviy resurslarga tezroq va qulayroq ega bo'lish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksizligini ta'minlashga xizmat qiladi. Shuningdek, imtiyozli moliyalashtirish mexanizmlarini yanada kengaytirish ham dolzarb masalalardan biridir. Agrar sektorning o'ziga xos xususiyatlari, jumladan uzoq ishlab chiqarish davri va daromadlarning mavsumiyliigi kredit resurslarining moslashuvchan bo'lishini talab etadi. Shu nuqtai nazardan, foiz stavkalarini optimallashtirish va uzoq muddatli kredit liniyalarini kengaytirish korxonalar moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga yordam beradi.

Bank xizmatlarini takomillashtirishda lizing va sug'urta tizimlarining integratsiyasi ham muhim o'rin tutadi [5]. Qishloq xo'jaligi texnikalarining yuqori qiymati va tabiiy xavflarning mavjudligi sharoitida lizing mexanizmi korxonalariga moliyaviy yukni kamaytirish imkonini beradi, sug'urta esa kredit risklarini pasaytiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda agrosanoat sektorini qo'llab-quvvatlashda bank xizmatlarini takomillashtirish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Kreditlash tizimini yanada moslashuvchan qilish, raqamli bank xizmatlarini kengaytirish, imtiyozli moliyalashtirish mexanizmlarini kuchaytirish hamda lizing va sug'urta xizmatlarini integratsiya qilish orqali agrosanoat korxonalarining moliyaviy imkoniyatlarini sezilarli darajada yaxshilash mumkin. Bunday yondashuvlar nafaqat

korxonalar barqarorligini mustahkamlaydi, balki qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining uzluksizligini ta'minlab, mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligi va iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ismoilov A. J. ZAMONAVIY QISHLOQ XO'JALIGINING RIVOJLANISHIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI //Архив научных исследований. – 2022. – Т. 2. – №. 1.
2. Qahramonovich B. R. O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA AGROSANOAT TARMOGINING O'RNI //YANGI RENESSANSDA ILM-FAN TARAQQIYOTI. – 2026. – Т. 1. – №. 4. – С. 42-45.
3. Abdullayev O. Algorithms for Improving the Organizational and Economic Mechanisms of Clusters in the Regional Agricultural Industry //Advanced Economics and Pedagogical Technologies. – Т. 1. – №. 2. – С. 9-13.
4. Eshpulatov D. Qishloq xo'jaligi korxonalarini innovatsion rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari //Iqtisodiyot: Tahlillar va Prognozlar. – 2023. – №. 1 (21). – С. 90.
5. Dilnavozxon A., Qurbonovna J. N. MAXSUS IQTISODIY ZONALAR VA ULAR ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI JADALLASHTIRISH, INVESTITSION SALOHİYATNI OSHIRISHDA KICHIK BISNESNING O'RNI VA ISTIQBOLLARI //" ILM FAN IFTIXORI". – 2025. – Т. 1. – №. 1.